VAN DE VEROVERING VAN CURAÇAO TOT DEN VREDE
VAN MUNSTER ¹⁾

DOOR

W. R. MENKMAN

Nederlandsche zeevaarders op de eilanden in de Caraïbische Zee en aan de kust van Columbia en Venezuela gedurende de jaren 1621-1648(9). Documenten hoofdzakelijk uit het Archivo General de Indias te Sevilla. Bijeengebracht en uitgegeven door Irene A. Wright, B. A. Deel II 1635-1648 (9). Met vertalingen der documenten door Prof. Dr. C. F. A. van Dam. Utrecht 1935.

Als no. 64 der derde serie van de werken, uitgegeven door het Historisch Genootschap verscheen verleden jaar het tweede gedeelte van Miss Wright's voor onze koloniale geschiedenis zoo belangrijken arbeid; het bevat 68 nieuwe documenten, betrekking hebbend op een tijdperk dat Wassenauer niet meer en De Laet slechts voor een klein gedeelte behandeld heeft. Een welkome aanvulling dus op hetgeen andere vaderlandsche kroniekschrijvers ons aangaande de Westindische avonturen ten tijde van Frederik Hendrik geleerd hebben.

In één opzicht zou deze bundel beschouwd kunnen worden als minder interessant dan de beide vorige, door Miss W. in het licht gegeven, verzamelingen; de thans gepubliceerde Spaansche documenten immers hebben betrekking op een voor ons niet meer zóó belangrijk tijdvak. Na de vermeestering der Spaansche zilvervloot en de verovering van een aanzienlijk deel van Portugeesch Brazilië, was het met de groote daden der W. I. Comp. eigenlijk gedaan en vredesonderhandelingen waren reeds in 1632 aangevangen.

Ook thans weder treffen ons de talrijke klachten der Spaansche koloniale autoriteiten betreffende de onveiligheid van 's Konings Amerikaansche gewesten, en wanneer wij ons ver-

¹⁾ Zie W.I.G. November 1935: Twee belangrijke uitgaven.

bazen over de soms geringe strijdmacht, waarmede de Hollanders, zoo ver van huis, hun stoutigheden in de West bedreven, dan moeten wij ook bedenken, dat de Spaansche overzeesche gezagdragers meestal niet over de middelen beschikten om werkelijk ernstige tegenweer te bieden.

Nog in 1642 moest men iemand naar Madrid sturen, om te confereeren over een betere versterking van Havana, waarop reeds in 1633 aangedrongen was; ook Santiago de Cuba was slecht verdedigbaar en bij de pogingen van een nieuwen gouverneur (1639) om de defensie van het geheele eiland te verbeteren stuitte men direct op geldgebrek. De toegang tot de lagune van Maracaibo was onversterkt en de stad lag open en bloot.

Van de kleinere eilanden was Porto Rico het sterkst bevestigd, doch het garnizoen bestond in 1643 voor een groot deel uit oude en invalide soldaten. Het meest maken de klachten indruk van den commandant van St. Maarten van 1644, blijkbaar een ernstig, eerlijk en plichtgetrouw bevelhebber, die eindelijk een zijner officieren naar Spanje gestuurd had, omdat hij op schriftelijke verzoeken en voorstellen aan de regeering eenvoudig geen antwoord ontving. De plannen, om de vesting op dit eiland maar te ontmantelen, dateerden reeds van 1636, doch er werd eerst in 1648 (Miss W. heeft dit jaartal met zekerheid kunnen vaststellen) toe overgegaan. Intusschen werd deze sterkte erbarmelijk verwaarloosd; het eiland zelf leverde niets op en er was vaak gebrek aan proviand, aan drinkwater en aan kleeën. In de 11 jaren van 1633 tot 1644 had slechts twee maal een geldzending het eiland bereikt, en verscheidene soldaten van het kleine garnizoen waren sedert de eerste vestiging niet afgelost.

Het ergste echter was, dat Spanje nog steeds niet permanent een vloot in de Caraibische Zee onderhield, terwijl het er wemelde van vijandelijke schepen — niet alleen Nederlandsche, maar ook Fransche, Engelsche en later Zweedsche — en de indringers overal op de kleine eilanden vestigingen hadden, welke gewapende contingenten van blanken leveren konden. De Hollanders vooral namen een gunstige positie in wegens het bezit van Curaçao, waarvan de waarde, als marine-etablisement en centrum van actie, sedert 1636 telkens in de Spaansche rapporten in het licht gesteld wordt.

In 1637 lezen wij, dat er tot het vormen eener bovenwindsche armada bevel gegeven was, doch in 1642 werd nog van Porto Rico bericht, dat er geen Spaansche zeestrijdmacht in de buurt was,

om de scheepvaart te beschermen; in 1644 zou deze armada gereed gekomen zijn, maar of zij nog opgetreden is, blijkt niet. De flotas y galeones, waarop steeds de vijand aasde, worden herhaaldelijk niet sterk genoeg genoemd en blijkbaar was men aan boord ook niet steeds voldoende op gevechtsactie voorbereid; ook de superieure hoedanigheden der Nederlandsche scheepsbevelhebbers worden hier en daar van Spaansche zijde erkend.

De sterk gecentraliseerde en langzame koloniale administratie der Spanjaarden deed hun ook veel kwaad, zooals b.v. blijkt uit de door de Hollanders opgevangen *situados* der garnizoenen van Porto Rico en Sint Maarten. Het geld voor de betalingen van een bepaald dienstjaar werd twee jaar later uit Mexico verscheept onder geleide van slechts enkele militairen; leed het vaartuig schipbreuk, of werd het door den vijand genomen, dan duurde het nog weder zooveel langer, voordat de militairen hun soldij ontvingen. In 1643 beklagde de gouverneur van Cuba er zich over, in drie jaar geen remise uit Nieuw Spanje ontvangen te hebben voor soldijen en om de toegestane uitgaven te doen voor de verdedigingswerken van Havana; hij verzocht aan de Kroon om den onderkoning dringende instructies te geven.

Staaltjes van ontrouw, corruptie en plichtverzaking, gunstbejag en zelfzucht, gebrek aan samenwerking, verdachtmakerij en onderlingen naijver bij de Spaansche koloniale en militaire autoriteiten kunnen ook in de thans gepubliceerde documenten hier en daar aangewezen worden.

Wij mogen ons zeker afvragen, waarom de Nederlanders niet meer geprofiteerd hebben van de relatieve weerloosheid en de overige minder gunstige omstandigheden in het Spaansche koloniale gebied. In Spanje, maar meer nog in Spaansch Amerika zelf, was men voortdurend bevreesd voor vijandelijke aanslagen, vooral voor aanslagen van Nederlandsche zijde. Men gaf er zich zeer goed rekenschap van, dat de Republiek zich op de groote Antillen en op het Noordelijk vasteland van Zuid Amerika (Maracaibo-gebied) een nieuw koloniaal rijk zou kunnen veroveren, en, gegeven de moeilijkheden in Brazilië, door de politieke verandering op het Iberisch schiereiland van 1640, bestond er ook wel reden om een zoodanige actie van de zijde der Vereenigde Nederlanden te verwachten. In Holland evenwel gingen de ambities niet in deze richting.

Wat ons ook thans weder treft in de Spaansche documenten, dat is de correctheid, waarmede de Nederlanders en de Span-

jaarden elkander behandelden. De onzen zetten in den regel de krijgsgevangenen hier of daar op Spaansch gebied aan den wal en zonden hen slechts bij uitzondering naar Holland; de Spanjaarden op Cuba beriepen zich in 1640 op de bevelen van hun Koning, welke zich in het algemeen tegen uitlevering van gevangenen verzetten, hoewel zij gaarne een Hollandsch kapitein wilden uitwisselen tegen een inwoner van Havana, die verraad gepleegd had. Orders betreffende behandeling en uitlevering van Hollandsche gevangenen op Cuba kwamen in 1643 uit Madrid af, toen er reeds over den vrede onderhandeld werd.

Van de op de Cubaansche kust ageerende Franschen werd in 1636 gerapporteerd, dat zij alle Spanjaarden ombrachten, die zij in handen kregen, doch, wanneer er sprake is van wreedheden van den kant der Hollanders (1637 bij de vermeerstering van een geldtransport op zee, 1641 bij een strooptocht op het Maracaibo-meer en 1644 bij den aftocht van St. Maarten), dan gaat het blijkbaar slechts om bedreigingen der aanvallers, of onbewezen verhalen der aangevallenen. In 1642 werd er speciaal melding van gemaakt, dat de Hollanders een bejaard krijgsgevangene zijn gouden ring lieten behouden; bij plundering op zee evenwel werden een enkele maal ook de kleeren der Spaansche opvarenden buitgemaakt.

Correspondentie tusschen Nederlandsche en Spaansche bevelhebbers aangaande behandeling van krijgsgevangenen en begraven van gesneuvelden werd met de uiterste hoffelijkheid gevoerd en gaf blijk van wederzijdsch respect. De insinuatie, dat de Hollanders in 1642 op Bonaire de waterputten vergiftigd zouden hebben, werd door Stuyvesant met verontwaardiging van de hand gewezen en was door den gouverneur van Venezuela allicht ook niet ernstig bedoeld.

De wijze, waarop in laatstgenoemd jaar een Spaansch parlementair (eigenlijk een spion) op Curaçao ontvangen werd, was meer dan beleefd, hoewel Stuyvesant niet naliet den man te toonen hoe sterk de defensie van het eiland wel was. De Spanjaard was maar een eenvoudig soldaat, doch bij werd door den Hollandschen gouverneur en zijn officieren als gast aan hun tafel ontvangen, waarbij op den Koning en op den Stadhouders gedronken werd; bij de ontvangst en bij het afscheid van den parlementair echter stond het geheele Hollandsche garnizoen aangetreden.

Volgens den gouverneur van Santiago de Cuba droegen de Hollanders, die in Maart 1635 voor de stad verschenen, bij wijze

van krijgslist, „*auitos de Cristo y Santiago*”; De Laet zegt, dat de schepen „*elck een Burgoensche Vlagge lieten waeyen*”, waardoor men aan den wal meende met Spanjaarden te doen te hebben.

De Nederlandsche bevelhebbers kenden begrijpelijkerwijze aanvankelijk beter Portugeesch dan Spaansch; dat Stuyvesant zich bij zijn correspondentie met den vijand af en toe van Latijn bediende, zal wel daaraan moeten toegeschreven worden. In 1642 echter verzocht een Spaansch officier aan de Venezolaansche kust hem om bericht in het Spaansch; *no ai latino*, schreef de Spanjaard. En in 1644 opende Stuyvesant uit zich zelf in het Spaansch de onderhandelingen met den commandant van St. Maarten, bij de onderteekening zelfs zijn naam verspaanschende tot *Petter Esteuan Sants*.

Grappig was de poging van Stuyvesant's onderbevelhebber in 1642, om een Spaanschen beleefdheidsvorm te vinden; deze brave verbleef aan het slot van zijn brief aan Ruy Fernandes de Fuenmayor: *de vuestra señoria fiel ynnimigo ate la muerto*, dus des gouverneurs getrouwe vijand tot in den dood.

Dat er onder de Hollandsche vlag ook vreemdelingen dienden, blijkt uit de vermelding van Franschen, Engelschen, Portugeezen en Italianen, zelfs van Turcos, (deze laatsten krijsgevangenen) als leden der equipages van Nederlandsche schepen; een der kapiteins was een Griek, in Holland gehuwd. Er wordt een stuurman genoemd met een Spaanschen naam en een mulat uit Maracaibo, beiden op Hollandsche schepen dienende.

Omgekeerd echter waren ook wel vreemdelingen, zelfs van vijandelijke nationaliteit, in Spaanschen dienst; althans er is in 1640 sprake van Hollanders, Franschen en Engelschen, die te Havana van de armadas y flotas achterbleven en van wie men spionage en verraad vreesde.

Overloopers waren er eveneens; op Porto Rico kwamen wel eens katholieke Engelschen en Ieren aan, die inlichtingen gaven over de vestiging op St. Kitts en in 1642 legde een zekere Brien, die zich te Puerto Cabello onder de Spanjaarden gevestigd had, allerlei verklaringen af, aangaande den toestand op Curaçao en Bonaire.

Over de zoutwinning in West Indië lezen wij in dezen tweeden bundel Spaansche documenten niet veel meer.

Eenigszins vreemd doet het bericht aan, betreffende een Zeeuwschen schipper (Gregorio de Fregelingas), die op Isla de

Mayo zout geladen had en daarmee naar St. Kitts gezeild was, om op laatstgenoemd eiland tabak te laden en verder op buit te varen.

In 1637 was te Madrid bekend, dat de Hollanders op de Caicos-eilanden rijke zoutpannen ontdekt hadden; in de jaren 1635—1639 was er veel zout op St. Maarten, vanwaar echter de onzen het wel niet zullen weggehaald hebben, maar van de bezoeken van vijandelijke zouthalers aan het naburige Anguilla was de Spaansche bevelhebber op de hoogte. De aanwezigheid van zout op Saba, waarvan Chs. Lannoy en H. van der Linden gewagen (*Expansion Coloniale*), wordt door de Spaansche documenten niet bevestigd.

Onder de rijkdommen van het Maracaibo-gebied, waarmee de Hollanders volgens Spaansche berichten door hun strooptocht van 1641 bekend geraakt waren, worden ook genoemd de zoutpannen aldaar.

Wat Bonaire betreft, was het den Spanjaarden bekend, dat aldaar het volk iederen morgen het fort verliet, om in de zoutpan te gaan werken, en zij vonden er bij hun landing in 1642 dan ook opgetast zout liggen.

Ten slotte lezen wij, dat in 1648 de gevolmachtigde der Republiek te Munster aan den Spaanschen gezant een nota overhandigde betreffende den zouthandel van de W. I. Comp. aan Punta de Araya (*Punta del Rey*). Het Nederlandsche standpunt kwam hierop neer, dat, aangezien de zoutwinning der Hollanders aldaar eerst na het Bestand belemmerd was geworden en het fort aldaar pas na de heropening der vijandelijkheden gebouwd was, er geen bezwaar tegen gemaakt behoorde te worden, dat de exploitatie na den vrede voortgezet werd; dit zou een werkverruiming beteekenen voor de Nederlandsche zeelieden en den import uit Portugal overbodig maken, terwijl het zout van Araya (het eenigste voortbrengsel van dit gedeelte der Zuidamerikaansche kust) voor de Spanjaarden waardeloos was.

Alle Spaansche instanties adviseerden afwijzend en men zou zeggen terecht. Er bestond geen enkele goede reden om concessies te doen, welke noch door de letter, noch door den geest van het vredesverdrag vereischt werden, in strijd waren met het algemeene monopolie-beginsel der Spaansche koloniale politiek en de Nederlanders in de West nog sterker zouden maken dan zij reeds waren.

De documenten nos. 68 tot en met 98 hebben betrekking op

strooptochten in de Caraibische Zee, in de allereerste plaats door Nederlandsche scheepsmachten, in de jaren 1635–1643. Hier en daar is ook sprake van Engelschen, Franschen en Zweden, hetzij als zelfstandige vijanden, hetzij als bondgenooten der Hollanders.

Bij deze expedities was aan onzen kant Corn. Corneliszoon Jol, bijgenaamd Houtebeen en bij de Spanjaarden bekend als Capitan Galo of Pie de Palo, de groote man. Jol is ons bekend uit de geschiedenis der krijgsbedrijven in Brazilië en ter Westkust van Afrika, terwijl ook van zijn verrichtingen in de Caraibische Zee eenige vaderlandsche kroniekschrijvers gewagen. Hij moet dezelfde Houtebeen zijn, door De Jonge (*Gesch. v. h. Ned. Zeew.*) genoemd onder de dappere Zeeuwsche en Hollandsche kapiteins, die tegen de Duinkerkers gestreden hadden en bekend als een der commandeurs onder Tromp in den zeeslag bij Duins. Verscheidene scheepsbevelhebbers der W. I. Comp. waren hun loopbaan begonnen in den strijd tegen de Duinkerker kapers, en aangezien Jol genoemd wordt als in 1634 tot en met 1638 in de Caraibische Zee ageerende, daarna als 10 Juli 1640 uit Brazilië naar West Indië onder zeil gegaan, kan hij gemakkelijk in September 1639 aan den slag bij Duins deelgenomen hebben. Dat de naam van een zeeheld met een staat van dienst als dien van Jol, in het N. Ned. Biogr. Woordenb. niet voorkomt, is wel merkwaardig (Van der Aa noemt hem wel, zie 9e deel 1860).

Bij de Spanjaarden was Pie de Palo bekend als een geducht, maar niet altijd fortuinlijk, krijgsman; hij sprak goed Portugeesch en correspondeerde in 1640 met den Spaanschen gouverneur te Havana in het Latijn.

De bewerkster (of de vertaler) der documenten noemt in den titel der achtste afdeeling naast Jol de bevelhebbers Roosendaël en Domburgh. Abraham Roosendaël (Abraham Hendricksz.) en Pieter Jansz. (Domburgh) worden ook door De Laet genoemd als deelnemers aan de actie in de Caraibische Zee van 1635–1637; eerstgenoemde sneuvelde in 1638 in den slag bij Cabañas.

Of Jan Cornelisz. (Juan Cornieles, bijlage bij document 75), die in 1640 in de Caraibische Zee als vice-admiraal onder Jol diende, na als commandant eener vloot uit Holland in Brazilië aangekomen te zijn, dezelfde Domburgh was als Pieter Jansz. bovengenoemd, is een vraag, welke niet nader toegelicht wordt. Behalve laatstgenoemden Zeeuw, die reeds in 1630 en 1632 voorkomt, vermeldt De Laet nog een anderen Domburgh, maar dat was Willem Cornelisz.

De Spaansche documenten noemen nog een broeder van Houtebeen als kapitein (dit moet Sibert Cornelisz. geweest zijn, zie De Laet 1636 bladz. 535), alsmede, naar het schijnt, Cornelis Jansz. van Uytgeest (in 1635) in dezelfde functie; deze laatste zou ook in 1634 de Cubaansche kust onveilig gemaakt hebben.

En ten slotte diende bij Jol in 1635 als piloto mayor de ons reeds uit het eerste deel Nederl. Zeevaarders bekende mulat Diego (Martin, De los Reyes, Lucifer enz.), dien wij ook nog later terug zullen vinden.

De Hollanders (en de Engelschen en Franschen natuurlijk ook) werden door de Spanjaarden *cossarios* genoemd of *piratas*, terwijl over de vijandelijke schepen ook wel als over *nauios ladrones* gesproken werd; de vertaler schrijft overal „zeeroovers”. Wij voor ons weten natuurlijk, dat de W. I. Comp. een orgaan was, door middel waarvan de Nederlandsche staat den zeeoorlog tegen Spanje voerde, en haar bevelhebbers gedroegen zich allerminst als zeeroovers of filibustiers. Intusschen lezen wij herhaaldelijk, dat particuliere kapers zich onder de vlag van Houtebeen stelden, zelfs dat zij orders daartoe hadden; de Compagnie gaf onder haar monopolie ook voor de kaapvaart concessies uit aan particulieren. Wat deze laatste kaapvaart-ondernemers of commissievaarders betreft, lezen wij een enkele maal (1637) bij De Laet over „Roeberghers jachten” in West Indië, wat ons weder denken doet aan den koopman Gaspar Rubergue van Middelburg, die met Van Walbeeck medegekomen was (zie het eerste deel der Spaansche documenten). Smallegange (Cronyk van Zeeland) spreekt niet over de commercieele activiteit der Middelburgsche Van Rouberges; F. Nagtglas (Levensberichten der Zeeuwen) noemt van de familie Van Roubergen alleen twee vrouwelijke leden.

De Hollandsche vloten en schepen, welke in de Caraibische Zee opereerden, kwamen uit het vaderland, uit Brazilië of van Curaçao. Behalve laatstgenoemd eiland diende blijkbaar ook Tortuga wel als basis; wij lezen dat ook de Hollanders soms op dit internationale vrijbuitersstation overwinterden en dat Houtebeen een poging deed om er weder een nederzetting te vestigen, nadat een Spaansche expeditie uit Santo Domingo er in 1635 een opruiming gehouden had.

Na den aanval op Santiago de Cuba van 1635 bleef men de Cubaansche kust onveilig maken (1636, 1637, 1640) en de rapporten van den gouverneur te Havana over de Hollandsche strooptochten werden gedurende eenigen tijd min of meer in journaal-

vorm gehouden; de stad werd vrijwel door de Hollanders geblokkeerd en in 1637 verschenen zij dagelijks voor de haven. Wij lezen nu, dat Miss Wright in 1921, in een tijdschriftartikel, iets heeft medegedeeld over de Hollanders op Cuba 1609—1643.

Van de andere groote eilanden kwamen klachten van denzelfden aard bij de Spaansche regeering binnen; begin 1642 uit Porto Rico, aangaande de groote onveiligheid der zee wegens de actie van Hollanders en anderen. In 1643 werd uit Santo Domingo bericht, dat de Hollanders zich van Kaap San Nicolas tot Kaap Tiburon gedroegen, alsof zij thuis waren. De schuilplaats achter Isla de Vaca wordt al vroeger door De Laet herhaaldelijk genoemd.

De Spaansche schepen werden geplunderd en daarna tot zinken gebracht, dan wel naar Curaçao opgebracht, tenzij men er de eigen vloot mede aan kon vullen of versterken. Had men genoeg buit verzameld, dan werd de thuisreis naar Nederland aanvaard. Bijzonder welkom waren natuurlijk de schepen, welke geld en voorraden naar de Spaansche garnizoensplaatsen vervoerden.

Behalve in de nabijheid der eilanden opereerde men ook op de kust van Venezuela, bij Cartagena en aan de kust van Campêche; vooral had men het voorzien op de schepen uit Nieuw Spanje en van de kust van Honduras.

De activiteit der schepen van het Curaçaosche station wordt af en toe afzonderlijk vermeld; de situatio (geldzending uit Nieuw Spanje) voor Porto Rico werd in 1636 door het admiraalsschip van Curaçao genomen, en het verlies van zes vaartuigen, ter waarde van 400.000 pesos, destijds in één jaar tijds alleen door San Juan geleden, kwam geheel op rekening van Hollandsche schepen uit Curaçao.

Ook te land deden de Hollanders den Spanjaarden afbreuk; men kapte verfhout aan de kust van Campêche en plunderde aan land op Cuba en Porto Rico (1640—1642).

Ondernemingen in grooter formaat waren die van 1638 en 1640, beide onder Houtebreen en beide in de Cubaansche wateren; in geen van beide gevallen werd het gewenschte resultaat, wederom een zilvervloot te vermeesteren, bereikt. Intusschen blijkt, dat een armada de la guarda de la carrera de las Indias den thuisvarenden Spaanschen schepen geen veiligen overtocht vermocht te garandeeren, en dat, wanneer de vijand over eenige macht beschikte, liggen blijven of overhaast naar een versterkte haven terugkeeren de wijste manier van doen was.

In Spaansch Amerika — en ook wel te Madrid — maakte men zich voortdurend ongerust, dat er van Nederland uit of van St

Kitts en Barbados, aanslagen zouden worden beproefd, hetzij door de Hollanders alleen, hetzij met medewerking van Engelschen en Franschen, Zweden of Portugeezen. Door den vrede met Portugal zou de Republiek in Brazilië geen krijgsmacht meer noodig hebben, later zou zij zich in West Indië willen schadeloosstellen voor het verlies der Braziliaansche gewesten. De correspondentie van 1639, 1642, 1643, 1645 en 1646 bevat herhaaldelijk waarschuwingen op grond van geruchten, welke respectievelijk voor Santo Domingo, Trinidad, Cuba, Porto Rico, Margarita, Jamaica en de Laguna de Maracaibo deden vreezen. Al deze bedreigingen, althans die van Hollandsche zijde, zijn echter nimmer verwezenlijkt.

Daartegenover hadden de Spanjaarden, blijkens een uitlating van 1636, een poging om Curaçao terug te nemen moeten uitstellen, omdat de Hollanders daar te sterk waren; Engelsche, Fransche en Hollandsche schepen, welke in 1637 op St. Kitts gezien werden (tabakshandel) konden het blijkbaar met slechts weinig krijgsvolk en geschut stellen.

Van de Hollandsche vaart op St. Kitts (en Barbados) wordt verder nog enkele malen melding gemaakt in de jaren 1638—1640.

Telkens is er sprake van de vestigingen der vijanden op de eilanden boven den wind, van hun aantal, van de versterkingen, welke zij er aanlegden en hetgeen zij er verder verrichtten. Of ook op Dominica, M. Galante, Guadeloupe en Martinique en op de noordkust van Santo Domingo de Hollanders actief waren, blijkt niet; voor ons is het meest van belang hetgeen gezegd wordt over St. Eustatius, St. Kruis, St. Kitts, Anguilla en Tortuga. Er wordt nog een rapport vermeld van 1651 aangaande een Hollandsch schip op St. Kruis.

Als een afzonderlijke reeks (nos. 99 tot en met 110) worden de archiefstukken gegeven, welke betrekking hebben op den tocht der Hollanders van 1641 naar de lagune van Maracaibo.

De onzen kwamen zeer waarschijnlijk van Curaçao, waarheen men na afloop der expeditie weder terugkeerde. De aanvoerder was Henrico Geraldi (volgens onderteekening van een brief van 31 October aan boord van de *Neptunus*), en de Spanjaarden wisten te vertellen, dat hij, na zijn terugkomst op Curaçao, aldaar de functie van den overleden gouverneur overnam. De lijst der gouverneurs in de Encyclopedie van West-Indië geeft: Jacob Pietersz. Tolck 1638—? en daarna Jan Claesz. van Campen 1642—1643. Henrico Gerardi (of Enrique Gerardo) kan niet de

opvolger van Tolck geweest zijn, want deze laatste is niet op Curaçao overleden.

Tijdens de actie op het meer zou op Curaçao kapitein Diego (de bekende mulat?) gelegen hebben, met vijf schepen, terwijl er nog drie op de kust van Campêche ageerden. Met de geheele macht zou men later de stad Maracaibo weder willen aantasten, waarvan echter blijkbaar niets gekomen is.

Veel is er in October en November 1641 in de Laguna niet verricht; tegen de stad, waar de autoriteiten niet voor het betalen van brandschatting te vinden bleken, werd niets ondernomen, elders werd wat buit gemaakt.

Misschien voelden de onzen zich inderdaad niet sterk genoeg en waren zij werkelijk het meer slechts binnengevaren, omdat zij, wachtende op voor Spanje bestemde schepen uit Cartagena, toch in de buurt waren.

Naar ik meen echter, vormt het verhaal der Maracaibo-expeditie een nieuwe bijdrage tot de geschiedenis van Curaçao als centrum voor de buitvaart.

Van groot belang voor de geschiedenis der Nederlandsche Beneden- en Bovenwindsche eilanden zijn de documenten nos. 111 tot en met 130.

Zij leeren ons in de eerste plaats hoe de gouverneur en kapitein-generaal der provincie Venezuela eindelijk in het najaar van 1642 een poging waagde om Curaçao te heroveren, maar het niet verder bracht dan Bonaire.

Op laatstgenoemd eiland hadden de Hollanders destijds een fort, waarin 40 à 50 militairen lagen; men bemerkte tijdig, dat de Spanjaarden (met Indiaansche hulptroepen) in aantocht waren, stak het fort in brand en scheepte zich (tezamen met 13 negers, 4 Indianen en 3 Indiaansche vrouwen) naar Curaçao in.

Wegens den minder goeden toestand der schepen en het slechte gehalte der troepen besloot de vijand den tocht naar Curaçao niet voort te zetten, maar liever een spion te zenden, die op laatstgenoemd eiland den staat van zaken zou opnemen. Hoe deze spion, die quasi een brief overbracht met klachten over vergiftigd drinkwater op Bonaire en een voorstel betreffende uitwisseling van enkele gevangenen, door Stuyvesant ontvangen werd, is reeds verhaald. Petrus Stuyvesant was dus in October 1642 reeds op Curaçao, zie de Encyclopedie van Ned. W. I. onder Gouverneurs.

De spion maakte de reis in een met Indianen bemande pir-

agua, waarmede hij later natuurlijk niet naar Bonaire terug kon keeren, maar na volbrachte opdracht naar het vasteland overstak.

Aangaande de versterking der Sta. Barbarabaai kon de Spaansche afgezant niets te weten komen; hij rapporteerde echter te La Guaira nogal uitvoerig over den toestand aan de St. Anna-baai. Er was toen reeds een ketting over de monding gespannen, en er lag een brander, maar overigens was er op dat tijdstip geen maritieme macht van beteekenis aanwezig. De Hollanders waren reeds lang op een aanval voorbereid; het garnizoen was 200 à 250 man sterk, maar er was weinig proviand in voorraad. De gouverneur woonde boven de hoofdboort van het fort, waarin zeven met pannen gedekte huizen stonden, alle met bovenverdieping.

De brief, welken onze Spanjaard overbracht, was gericht tot den reeds eerder genoemden Henrique Geraldo (Hendrik Geritszoon dus), die echter sedert het vorige jaar door Pieter Stuyvesant opgevolgd zou zijn.

Het is hier wel de plaats om voor bijzonderheden aangaande laatstgenoemde, ook voor de geschiedenis van Nieuw Nederland belangrijke, figuur te verwijzen naar het eerst in dit jaar verschenen XVIIIe deel van de *Dictionary of American Biography* (under the auspices of the American Council of Learned Societies).

Oudere Noordam. historici hebben „stiff necked Peter” niet altijd au sérieux genomen en hem waarschijnlijk ook niet steeds recht laten wedervaren. Het is daarom interessant te lezen, wat er volgens de nieuwste onderzoekingen bekend geworden is aangaande 's mans afkomst, zijn militaire loopbaan en zijn vroegeren dienst bij de W. I. Compagnie. Ook hij was te voren (1635) in Brazilië geweest evenals verscheidene andere personen uit de vroegtijdige Curaçaosche geschiedenis, in de eerste plaats Van Walbeeck en Le Grand, maar ook anderen, w.o. Mathias Beck, blijkens diens brief van Barbados dd. 6 October 1654 aan de Staten-Generaal, door Farnhagen in extenso opgenomen in den appendix van zijn *Historia das Lutas com os holandezes no Brazil*.

Stuyvesant was allermintst de eerste de beste, geen tot koloniaal regent gebombardeerd man uit het volk. Dat verschillende jaartallen, bij zijn naam vermeld in de Enc. v. Ned. W. I. (zie hoger), niet juist zijn, was reeds bekend. Intusschen kloppen ook twee tijdsbepalingen in de *Dictionary* weder niet met onze Spaansche documenten.

De „generaal” wordt ons in document no. 114 beschreven als alleen op het strand staande, buiten de hoofdboort van het fort, om den Spaanschen parlementair te ontvangen, houdende een staf of stok in de hand, met: un hierreçillo pequeño a manera de benable con la punta plateada, waaraan de Spanjaard hem als een krijgsoverste herkende.

Bij den reeds eerder vermelden maaltijd zaten ook aan de „maestro de campo”, een majoor en vijf kapiteins. Behalve schapen- en geitevleesch werden slechts uit Holland geïmporteerde eetwaren (gewone scheepsvictualie) genuttigd; het eiland leverde nog weinig op. Van eenigen handel op Curaçao wordt in deze en de latere stukken nergens gesproken; commercieele betrekkingen met den overwal zullen wel pas na den vrede voor het eerst aangeknoopt zijn.

Zeër spoedig na den mislukten aanslag der Spanjaarden verschenen de Hollanders op de vaste kust, zoogenaamd om revanche te nemen, omdat de vijand, geheel onnoodig, op Bonaire eenige huizen verbrand en 70 paarden gedood had; intimideering van den tegenstander zal wel het werkelijke doel geweest zijn.

Er is, in het verhaal dezer expeditie sprake van twee aanvoerders, Stuyvesant zelf en een zekere Jacob. . . (Polak?), volgens Miss Wright's onderzoekingen de gouverneur (?) van Bonaire. Laatstgenoemde was bij ons, naar ik meen, tot dusver onbekend. Ook wat de personen betreft, is hier en daar in de buitenlandsche litteratuur wel eens iets nieuws te vinden aangaande onze 17e eeuwse verrichtingen in de nieuwe wereld.

Jacob stak voor Puerto Cabello eenige schepen in brand; Stuyvesant begon met op Aruba paarden aan boord te nemen, ten einde aan land over eenige ruitery te beschikken.

Laatstgenoemde, aan boord van de Kat, kreeg ter hoogte van Kaap San Román schriftelijk contact met de Spaansche autoriteiten, evenals zijn onderbevelhebber te Puerto Cabello.

Bij Cumarebo maakte men zich meester van een groot aantal geiten, om daarmee den veestapel op Bonaire aan te vullen.

Stuyvesant was bij de actie aan den wal in harnas en hield een lans in de hand; hij had een met karabijnen gewapende lijfwacht. Deze laatste soort vuurwapenen, welke zonder lont werkten, worden ook elders genoemd, als bij de Hollanders in West Indië in gebruik; de bewapening — waarover Le Grand in 1634 zoo geklaagd had — schijnt in dezen tijd goed geweest te zijn.

Merkwaardig is de mededeeling in een der Spaansche rappor-

ten, dat het Hollandsche admiraalsschip een blauw-groen-roode vlag voerde.

Ten slotte de poging van 1644, om St. Maarten terug te nemen.

De Spaansche commandant was Diego Guajardo y Fajardo; zijn voorgangers waren geweest Luis de Valdes en Cibrian (of Cebrian) de Lizarazu. Hoe komt het N. Ned. Biogr. Woordenb. (Petrus Stuyvesant) er aan, dat het eiland destijds in Portugeesche handen was? De Encyclopedia Americana (Petrus Stuyvesant) maakt dezelfde fout. Wel dienden er blijkbaar ook Portugeezen op St. Maarten.

De Hollanders kwamen met een vrij aanzienlijke macht, onder Stuyvesant als admiraal en wederom met Jacob als onderbevelhebber. Hoewel slechts over een zwak, slecht verzorgd en ontmoedigd garnizoentje beschikkend, weigerde de Spaansche commandant hooghartig de overgave, en hij heeft het genoeg gesmaakt, den vijand onverrichter zake weder te zien aftrekken, nadat deze laatste eenige stormaanvallen op het fort gedaan en dit laatste van een hoogte, waardoor het bestreken werd, beschoten had.

Het is niet heelemaal duidelijk, waarom deze, blijkbaar belangrijk geachte en groot opgezette Hollandsche onderneming niet tot resultaten geleid heeft. Enkele schepen der expeditionnaire macht waren uit Patria gekomen en hadden twee aldaar aangeworven compagnieën soldaten aan boord, kenbaar aan hun blauwe rokken; het grootste deel der vloot kwam van Curaçao, dat blijkbaar voor deze gelegenheid vrijwel van machtsmiddelen ontbloot was geworden. Er wordt ook gesproken van schepen uit St. Kitts en van de hulp der Franschen (en Engelsen?) aldaar.

De bedoeling zou geweest zijn, na St. Maarten te hebben veroverd, Porto Rico en Santo Domingo aan te vallen, welk plan zou opgegeven moeten zijn, omdat een aanzienlijke versterking, waarmede men zich op St. Eustatius vereenigd zou moeten hebben, uitbleef. Opnieuw in het bezit van het gunstig voor de kaapvaart gelegen St. Maarten, zouden de Hollanders Curaçao hebben willen prijsgeven; wij weten nu wel vrij zeker, dat het verlies van eerstgenoemd eiland in 1633 de directe aanleiding geweest is voor de in bezitneming van het laatstgenoemde in 1634. Blijkbaar werd er ook in 1644 nog niet aan gedacht, dat Curaçao waarde zou kunnen krijgen als handelspost.

Wij lezen nu, dat Stuyvesant persoonlijk het vaandel wilde

planten op de batterij, aangelegd op den heuvel, welke het fort bestreek, en dat hem toen, door het tweede schot der Spanjaarden, een been weggenomen werd; hij was dus reeds heel in het begin der krijgsverrichtingen invalide, bleef echter desniettemin nog eenigen tijd ter plaatse. Er moeten aan onze zijde nogal groote verliezen geleden zijn.

Heel in het begin van Mei, ruim een maand na Stuyvesant's aftocht, zagen de Spanjaarden op St. Maarten drie schepen komen aanzeilen, waarvan er twee krijgsvolk aan boord hadden, dat ontkomen was uit Marañon, terwijl het derde, eveneens met soldaten aan boord, van Barbados kwam. De beide schepen uit Brazilië waren eerst op Curaçao geweest, van waar men ze naar St. Maarten gedirigeerd had, om zich bij Stuyvesant te voegen; ziende dat laatstgenoemd eiland nog in Spaansche handen was, zeilde men terug naar Curaçao, na 100 man op St. Kitts gelaten te hebben. Wij denken direct aan de Blauwe Haan, het schip dat begin Juli 1644 een welkome versterking te Nieuw Amsterdam aan de Hudson aanbracht ¹⁾. Het derde schip, dat van (via?) Barbados kwam, kan zeer goed eveneens van Maranham afkomstig geweest zijn.

De laatste stukken (nos. 131 e.v.) hebben betrekking op den vrede van Munster. Behalve aangaande de mislukte onderhandelingen over de zoutvaart op Araya bevatten zij eenige bijzonderheden betreffende kort na de vredessluiting op zee buitgemaakte Nederlandsche schepen en het uit nood in Spaansche havens binnenlopen van zoodanige, niet meer vijandelijke vaartuigen, welke niettemin toch wegens het monopolie in de Indias eigenlijk niet mochten toegelaten worden.

Illustraties of kaarten bevat het tweede deel der Nederlandsche Zeevaarders niet. Wel wordt thans de, in het eerste deel abusievelijk weggelaten lijst gegeven der plaatsnamen, voorkomende in de titelplaat van dat deel, vertoonende de kust van Columbia (!) en Venezuela omstreeks 1635.

Eenige plaatsnamen verdienen nog vermelding.

De aan het tweede deel toegevoegde index vermeldt: Mardijk (haven van); zie dienaangaande mijn opmerking in de W. I. G. XVII, 7, 202. Mardijk was geen haven, maar een versterking van Duinkerken (Mardijk, het houten wambuis, De Jonge, *Gesch. v. h. Ned. Zeew.*)

¹⁾ O'Callaghan, *History New Netherland*; zie ook Hamelberg.

Nueva Zamora is inderdaad een andere naam voor de stad, welke thans Maracaibo (niet Maracaïbo) heet; Saone is een eilandje, aan de uiterste Zuidoostkust van de tegenwoordige Dominicaansche republiek (zie index).

Een haven Curasaos (in den Hollandschen tekst vertaald met Curaçao): cossa de trez quartos de legua a barlobento de el de Cumarebo, heb ik aan de Venezolaansche kust, ten oosten van het schiereiland Paraguaná, niet kunnen vinden.

Voor: del Marañon, in document no. 130, staat in den Nederlandschen tekst „van de Amazone”. Waarom eigenlijk? In de vertaling van document no. 80 en in den index, wordt van El Marañon gesproken, als liggende op het eiland St. Christopher, wat alleen aan verkeerd lezen van een Spaanschen volzin toegeschreven worden kan.

Barbada en Baruada zijn nu eens met Barbuda, dan weder met Barbados vertaald, maar de keuze lijkt niet altijd verantwoord. Bepaald misleidend is de vertaling van hetgeen in document no. 97 gezegd wordt, over een bezoek te Amsterdam van eenige personen van de eilanden boven den wind (Y ofreçen los de la isla Baruada ocho mill hombres de diez y seis mill que tienen, la mitad armados) met „En de [Hollanders] van het eiland „Barbuda bieden acht duizend man aan van de zestien duizend „die zij hebben, de helft gewapend”. Natuurlijk waren het de Engelschen van Barbados, die een voorstel deden tot een gezamenlijke actie tegen de Spaansch-Amerikaansche Antillen. Dat ook Barbados in het Spaansch een bovenwindsch eiland genoemd wordt, is niets nieuws.

Matalino, waarmede de vertaler geen raad geweten heeft, moet ongetwijfeld Martinique zijn.

De uitdrukkingen: a barlovento en: a sotavento, zijn niet altijd met bovenwinds(ch) en benedenwinds(ch) vertaald; men vraagt zich af waarom niet. Natuurlijk is loef en lij ook goed, ten oosten en ten westen niet verkeerd. Wat deze laatste wijze van vertalen betreft, vond ik verscheiden plaatsen, waar zij verkeerd toegepast was.

De Fregelingas en ook Pechelingue (b.v. naamw. in No. 132) te vertalen met „uit „Holland”, lijkt een miskenning der resultaten van het onderzoek naar het verband tusschen deze woorden en den plaatsnaam Vlissingen. Ik geloof, dat in het 17e eeuwse Spaansch wel degelijk verschil gemaakt werd — zij het dan ook niet altijd even consequent — tusschen Olandeses, Pitselingos en Flamencos.

Wat de persoonsnamen betreft, is het inderdaad vreemd, dat een Spaansch stuk van 1 April 1639 (no. 85) van den Koning van Zweden spreekt, aangezien Gustavus Adolphus reeds in 1632 overleden was; de vertaler substitueert in den index „Christina, „Koningin van Zweden”, die echter pas 8 December 1644 den troon besteeg. Dat met Jacob Petertolos den Curaçaoschen landvoogd Jacob Pietersz. Tolck bedoeld wordt, zegt de index echter niet.

Een nieuwe bijdrage tot de kennis der beteekenis van het woord *criollo* levert de vermelding van een zekeren Pedro Ortiz, *mulato criollo desta ciudad*.

Aangaande den Nederlandschen tekst meen ik het volgende te moeten opmerken.

Bestudeering van dezen tweeden bundel documenten heeft bij mij de meening versterkt, dat men de Spaansche archiefstukken liever niet had moeten vertalen; ik geloof, dat men beter gedaan had, met bij ieder document, in het Nederlandsch, een korten inhoud te geven en, waar noodig of wenschelijk, verklarende of toelichtende aantekeningen.

Vaak is het niet goed mogelijk, een werkelijk bevredigende Nederlandsche vertaling te vinden, of niet de moeite waard voor Spaansche woorden en uitdrukkingen de juiste Nederlandsche equivalenten te zoeken, zeventiende eeuwsche of hedendaagsche.

Welk nut heeft het: *atos* (*hatos*), *asienda* (*hacienda*), *estancias*, *el egidio* (*el ejido*) en *villa* respectievelijk met „kudden”, „vee-„fokkerij” „hoeven” „herdershutten”, „meent” en „stad” te vertalen? Met *trapiche* komt inderdaad „suikermolen” overeen, maar waarom de *trapiche*, waarvan op bladz. *90 sprake is, op bladz. 130 een „olijfoliemolen” wordt, is niet duidelijk. In de nieuwe wereld waren *trapiches* suikermolens van geringere capaciteit dan *ingenios*.

Over de namen van scheepstypes heb ik het reeds gehad, bij de bespreking van het eerste deel der Nederl. Zeevaarders. Wat de Spanjaarden *urcas* noemden, waren soms oorlogsvaartuigen van het grootste, destijds gebruikelijke, charter met zware wapening en sterke equipage; zulke „schepen” heetten geen „hul-„ken”, en het heeft weinig zin, er thans dien naam aan te geven. Een *pingue* moet een kleiner vaartuig geweest zijn, maar toch niet wat wij tegenwoordig een „pink” zouden noemen. De vertaler heeft blijkbaar (zie zijn „[sic]” op bladz. 135) niet kunnen gelooven, dat zulk een pink jarenlang (in West Indië en) in het

gebied der Canarische eilanden de kaapvaart uitoefende. Patache kan men even goed vertalen met kruisboot of met transportschip als met „adviesvaartuig”. Lanchas zullen bij de Nederlandsche zeemacht van destijds wel (opgezette) chaloupen geweest zijn en in de Westindische havenplaatsen lichtervaar-tuigen. De barcas, welke voor vervoer van troepen gebruikt konden worden (bladz. *82), zullen wel geen „bootjes” geweest zijn (bladz. 130). „Lange fregatten” (fragatas largas de Cartagena) en „lang schip” (barco luengo) zijn wellicht al te letterlijke vertalingen, maar ik weet ook geen betere.

Of een vela de gauia (op een lancha) in het Hollandsch wel een „marszeil” genoemd werd, betwifel ik. La virazon (bladz. *19) wordt vertaald met „kustwind” (bladz. 28) en del trato (bladz. *19) met „van de vaart op deze kust”, wat min of meer willekeurig lijkt; eveneens dat Curaçao een „hinderlaag” genoemd wordt (bladz. 77). Het Spaansche puesto (bladz. *53) kan evengoed eenvoudig post of station beteekenen. Dat „uit het binnen-„land” afkomstige „fregatten” te Havana aankwamen (bladz. 29), doet ons vreemd aan, maar er staat werkelijk op bladz. *19 fragatas de la tierra adentro.

Sondando (bladz. *22) beteekent inderdaad „peilende” (bladz. 32), maar het vaartuig in kwestie zal wel het lood gebruikt en niet (horizontaal) gepeild hebben.

Pilotos is altijd vertaald met „stuurlieden”, tenzij het duidelijk was, dat loodsen bedoeld werden, wat toch misschien niet altijd juist was. Wanneer echter een piloto platico naar buiten gezonden wordt, om een op het strand gejaagd schip te redden (bladz. *14), dan zal dit wel een havenloods geweest zijn en niet een „er-„varen” loods (bladz. 23).

Waren de caletas Cojimar en la Chorrera bij Havana (bladz. *47) wel „kreken” (bladz. 70)?

Het woord vecinos is steeds met „inwoners” vertaald, hoewel er soms wel de burgerij mede bedoeld zal zijn, in één geval speciaal de gewapende burgerij, omdat er sprake is van den cappitan de los vecinos (bladz. *4). Behalve de burgers waren blijkbaar (op Cuba) ook de vreemde inwoners, onder eigen officieren, verplicht krijgsdienst te verrichten (zie bladz. *3) en wanneer men militaire officieren op het oog had, sprak men van theniente de guerra en capitán a guerra. Op bladz. *84 wordt onderscheid gemaakt tusschen begunos, estantes y abitantes, wat denken doet aan de vroegere toestanden in onze eigen Westindische vestingen met haar inwoners van verschillende status.

Oficiales (reales) behoeven niet „officiereren” geweest te zijn, in de tegenwoordige beteekenis; er kunnen ook niet-militairen onder geweest zijn; de sarjento van bladz. *28 kan evengoed een justitieel ambtenaar geweest zijn, als een „sergeant” (bladz. 41); de af en toe genoemde gastadores waren allicht niet wat later „sappeurs” genoemd werden.

Of onder las aduanas destijds, in kleine plaatsen aan het meer van Maracaibo, verstaan werd wat wij tegenwoordig „douane-kantoren” noemen, lijkt onzeker; of el rresetor de las alcabales (bladz. *90) overeenkomt met hetgeen wij een „ontvanger van de „belastingen” noemen (bladz. 130) eveneens.

Op bladz. *96 wordt gesproken over het gereed maken van vastimentos y algun pertrel de campaña; of onder het eerste alleen maar „proviand” verstaan kan worden (bladz. 141) en wat met het laatste bedoeld kan zijn, blijven min of meer open vragen.

Het wordt ons niet geheel duidelijk, uit welke materialen het Curaçaosche fort van 1642 opgebouwd was, en hoe de constructie was, maar de caballeros op de hoeken (bladz. *114) kunnen moeilijk werkelijke „torens” (bladz. 166) geweest zijn; dat een plataforma een batterij geweest moet zijn, heb ik reeds bij de vorige gelegenheid aangeteekend.

Escopetas (bladz. *92) waren allicht geen „jachtgeweren” (bladz. 135), of althans geen speciaal voor de jacht dienende wapenen, doch infanteriegeweren van een destijds moderne soort (zie het artikel Escopetas in de Enc. Un. Il. Europeo-Americana); alffanxes con ffiadores zullen houwens geweest zijn met de eene of andere speciale voorziening (bladz. *127, bladz. 183).

Wat mag Don Cambero de Osma wel bedoeld hebben, toen hij schreef: Estando este dia de purga (bladz. *122)? De vertaler heeft er van gemaakt „hoewel ik op dien dag aan het purgeeren „was” (bladz. 176), maar of dit nu de meest voor de hand liggende overzetting is, zou ik niet durven garandeeren. Ook heb ik niet kunnen uitmaken, waarop de vertaling berust van den wensch: Guarde Dios vuestra bisarria (bladz. *136); wij lezen hiervoor in den Nederlandschen tekst „God behoede Uw moed” (bladz. 194)

Alle bovenstaande opmerkingen om te doen zien, voor welke vragen men te staan komt, wanneer men documenten als de onderhavige, vertalen wil; vragen, welke voor een goed begrip

van hetgeen in de stukken behandeld wordt, meestal van weinig belang zijn.

Er zijn ook wel plaatsen aan te wijzen, waar de vertaling gelukkiger had kunnen zijn, b.v. zonder moeite beter Nederlandsch had kunnen worden gekozen.

Cojer kan natuurlijk met „pakken” vertaald worden, maar in officieele stukken wordt niet bij voorkeur gesproken van vijanden, die men te pakken krijgen kan (bladz. 28), noch van een schip, dat gepakt wordt (bladz. 44). Wanneer een schip ten anker gaat (dar fonde), dan gebruikt de vertaler de zonderlinge uitdrukking „het „anker uitslaan”. Dat een schip „zoo ontboden was” (bladz. 138) doet vreemd aan; er staat in het Spaansch: *Y por venir asi llamado* (bladz. *95), derhalve: aangezien het aldus voor dit doel ergens heen gedirigeerd was. De vijanden van den Spaanschen Koning, die zoo actief optraden, „naderden” ten slotte „zoo erg” het eiland Porto Rico, dat zij enz. (bladz. 106); banse asercando tanto a ella, zegt de Spaansche waarn. gouverneur (bladz. *72), wat toch wel in beter Nederlandsch overgezet had kunnen worden. No sera difisil su espunasion, meent dezelfde autoriteit (bladz. *73); de vertaler laat hem schrijven, dat het niet moeilijk zijn zal „hen te veroveren” (bladz. 107), doch men verovert alleen sterkten, schepen enz., geen vijanden. Er is een bericht gezonden naar de Nieuw-Spanjevloot en in de vertaling wordt, in verband daarmee, gesproken van een vloot, „die dit bericht bereikte” (bladz. 56); er staat in het origineel: *a quien alcanço esta nueua* (bladz. *37), maar er zijn nu eenmaal van die constructies, welke in de eene taal wel en in de andere niet mogelijk zijn. In een bericht van den gouverneur te Havana (bladz. *38) is sprake van vreemdelingen op de Spaansche vloten (*que se quedan en las armadas etc.*) en in de vertaling lezen wij zoo waarlijk van vreemdelingen, die op de vloten blijven” (bladz. 58); uitdrukkingen als: hij gaat overal en: zij blijft bij haar tante, behoren wel tot het Westindische taaleigen, maar niet tot het Hollandsche.

Soms is er te letterlijk vertaald.

Wij schieten niet een stuk geschut „zonder kogel” op een schip af (bladz. 23), doch vuren een los schot af; *disparandoles una pieza sin vale*, zegt inderdaad de Spaansche tekst (bladz. *14). Ter beveiliging van Havana waren er twee uitkijkposten, een op de Isla de Pinos en een bij Cabo de Corrientes en, in verband daarmee, wordt herhaaldelijk gesproken over de bezetting dier

posten, que estan de vijia; de vertaler noemt dit dan „op schild- „wacht staan”, of „op den uitkijk staan”. Capítulos de esta relación (bladz. *20) worden „de hoofdstukken van dit verslag” (bladz. 30).

Of, er is niet gezocht naar een meer logische, of meer elegante vertaling; waarvan de volgende voorbeelden.

Biendo despues el desengaño (bladz. *93) wordt „maar toen „hij daarna ontnuchterd werd”; se ocupo en sacar la fragata . . . y gozar de su pillaje (bladz. *100) „plunderde hij het fregat en „genoot hij van den buit” (bladz. 146); acostumbrados a passar trauajos (bladz. *75) „gewend . . . om ontberingen te lijden” (bladz. 110); los e pregonado por traydores (bladz. *81) „ik heb „laten omroepen dat zij verraders zijn” (bladz. 118); que lo liempie y asegure todo (bladz. *54) „die ze allemaal beveiligt” (bladz. 78); la vijilanzia conque el henemigo anda (bladz. *59) „de „waakzaamheid waarmede de vijand te werk gaat” (bladz. 86); dispierta al cuydado mas perezossa (bladz. *59), „wekt de diepst „ingeslapen zorg” (bladz. 87); otros (nabios) salieron a vicitar (bladz. *69) „trokken uit op inspectie” (bladz. 101); en pribar/ algunos de sus capitanes (bladz. *32) „met het ontslaan/van „sommige van hun kapiteins” (bladz. 49); no a poca costa mia (bladz. *133) „[dit] niet weinig te mijnen koste” (bladz. 189); introducir con este pretesto un comercio asentado con las Indias (bladz. *165) „in [West] Indië zouden dringen met een gevestig- „den handel” (bladz. 231); se estrauiaria el oro etc. (bladz. *165) „het goud etc. zouden zoek raken” (bladz. 232). Su mucha maña (bladz. *36), waardoor de Hollandsche scheepsbevelhebbers zich onderscheidten, te vertalen door „handigheid” (bladz. 55) is wel wat slap.

Carne, zeuo (sebo) y manteca (bladzijde *11) zou ik vertalen met vleesch, talk en reuzel, niet met „vleesch, mestvoeder en vet” (bladzijde 18), velas, jarçia y clavezon (bladz. *14) met zeilen, touw- en ijzerwerk, niet met „zeilen, tuig en want” (bladz. 22).

Het geld dat men verborgen had: en pipas de agua, bonba y lastre (bladz. *58) zal wel zijn weg gevonden hebben in de water- vaten, in de vullingen van het schip en onder de ballast, niet „in „watervaten, [in de pomp] en [bij de] ballast” zijn geworpen” (bladz. 85).

De piragua, welke gezonden was a sotaunto de Cuba por mangle (bladz. *18), was een vaartuig, dat mangrovebast of mangelbast, niet een „prauw”, welke „wortelboomen” halen

moest (bladz. 28). Paylas para el efecto de los açucares (bladz. *99) zijn suikerpannen, niet „schalen voor de suikerbereiding” (bladz. 145), tunas espinosas, waarmede de wegen afgesloten werden (bladz. *38), waren doornige cactusplanten, niet doornige „cactusvijgen” (bladz. 58).

Een enkele keer is door een blijkbaar abusieve vertaling de betekenis van een zin verkeerd weergegeven.

Repartieronse los Etados de Olanda las piraterias de aquella costa, staat op bladz. *63; dit wordt op bladz. 93 vertaald met „De staten van Holland hebben onder elkander den buit van die „kust verdeeld”.

Adonde con dificultad les pueden alcançar las armas que . . . , y fracassean, y roban etc., zegt de waarn. gouverneur van Porto Rico (bladz. *70); de vertaling luidt „waar de wapenen . . . hen „[slechts] met moeite kunnen bereiken en verslagen worden” (bladz. 103).

Para asegurar la ciudad de algun incendio (bladz. *41) betekent niet „om de stad gerust te stellen, als brand uit zou breken” (bladz. 62).

Uno de los capitanos que aqui tiene (bladz. *45) kan, in het zinsverband, niet zijn „een van de kapiteins die u hier heeft” (bladz. 67).

De los quales abra onçe años de las armas de España fue ganado; op deze manier vertelt Stuyvesant, hoe elf jaar geleden (in 1633) op de Staten-Generaal, den Prins van Oranje en de West-Indische Comp., het eiland St. Maarten door de Spaansche wapenen veroverd was (bladz. *135); de vertaling „. . . . door wie het ongeveer elf jaar geleden op de Spaansche wapenen werd veroverd” (bladz. 192 en 193) zegt precies het tegenovergestelde.

De commandant van St. Maarten rapporteerde, dat het telkens noodig was berichten uit te zenden en voegt eraan toe: no/viniendo un patache en que poderlo hacer (bladz. *147), dus hij klaagt, zou men zeggen, dat er zelfs geen patache beschikbaar was om dat te doen (dus om die berichten te verzenden); de vertaling luidt „maar er komt zelfs geen adviesboot waarop wij den „laatsten adem kunnen uitblazen” (bladz. 209)!

Onnoodig lijkt het mij, van bandera de paz een vrije vertaling te geven, door er een „witte vlag” van te maken („een Vrede-„Vaentjen” noemden wij zoo iets in de 17e eeuw), of general te

vervangen door admiraal, wat hier en daar gedaan is. Ook is la isla Española een enkele maal het eiland Santo Domingo geworden.

Oficial de guerra en capitán a guerra, veedor, contador, maestro de plata en maestro de fragata blijven onvertaald, maar contra-maestro (op een klein vaartuig) wordt vertaald met „bootzman”. Wanneer de Spaansche stukken over ynfanteria spreken, dan wordt dit in de vertaling „voetknechten”.

Ordenansas . . . del Principe de Oranje (bladz. *88) worden „voorschriften” van den Prins van Oranje (bladz. 128), la planta del territorio (bladz. *47) de „plattegrond” van het gebied (bladz. 69); personen, die een verklaring afleggen (Sp. declarantes), heeten ook bij ons declaranten, niet „getuigen”, el consejo de las Indias zoowel als la junta de guerra de Indias worden beide tot „Raad voor oorlogszaken in Indië”.

Of presidio y fabrica (op bladz. *55) vertaald worden kan met „garnizoen en vesting” (bladz. 79) lijkt dubieus, want Porto Rico kan ook wel een presidio, in den zin van een strafkolonie, geweest zijn en er is sprake van 370 peones.

Op bladz. *14 staat iets over een zabra (een soort brigantijn), wat in de vertaling op bladz. 22 „het kleine vaartuig” wordt; schepen, waarvan op bladz. *18 gesproken wordt, waren galeones de escolta, dus convoyeerende galjoenen, maar in de vertaling (bladz. 28) staat eenvoudig galjoenen.

El puerto de † Cruz (bladz. *66) heet op bladz. 97 „de haven „Cruz”, maar deze plaats zal wel Santa Cruz geheeten hebben.

Van de uanderas de quadro, waarmede Houtebeen de Spanjaarden trachtte te verschalken (bladz. *3) staat niets in de vertaling (bladz. 6).

Eenmaal de vertaling vergeleken hebbend met den Spaanschen tekst, telkens wanneer het Hollandsch mij vreemd voorkwam, meen ik goed te doen met ook een aantal der opmerkingen, waartoe genoemde vergelijking mij aanleiding gaf, aan den lezer voor te leggen.

Amsterdam April 1936.